

Voorstel aan college en raad

Nummer:	02430000067726
Datum:	17 januari 2024
Opsteller:	M.P. Bouw
Portefeuillehouder:	Wethouder M. Pijnenburg
Onderwerp:	Visie Religieus Erfgoed

Het college van B&W besluit:

De raad voor te stellen de Visie Religieus Erfgoed vast te stellen.

Inleiding

Aanleiding

Op 2 februari 2021 heeft het college besloten om een visie voor religieuze gebouwen op te stellen. De aanleiding hiervoor was de landelijke ontwikkeling van ontkerkelijking, waardoor kerkbesturen zich soms genoodzaakt zien kerkgebouwen af te storen. Deze ontwikkeling vindt ook plaats in de gemeente Harderwijk. In de afgelopen jaren zijn reeds vier kerkgebouwen buiten gebruik geraakt en gesloopt. Een aantal was beeldbepalend en vanuit erfgoed het behouden waard geweest. Om deze reden heeft de historische vereniging Herderewich het college opgeroepen om een visie voor de nog bestaande religieuze gebouwen op te stellen. Tevens stelde het Rijk een decentrale uitkering beschikbaar aan gemeenten om een dergelijke visie op te stellen. De gemeente Harderwijk heeft deze aangevraagd en ontvangen.

Doel van de visie

Het primaire doel van de visie is het behoud van de cultuurhistorisch waardevolle religieuze gebouwen in de gemeente Harderwijk. De visie richt zich daarbij op de (voormalige) gebedshuizen, die oorspronkelijk gebouwd zijn als gebedshuis. De reden hiervoor is dat deze gebouwen heel specifiek zijn gebouwd voor de eredienst, waardoor ze vaak een kenmerkend en beeldbepalend uiterlijk hebben. Ook herbergen deze gebouwen vaak bijzondere interieuronderdelen, zoals een orgel, kerkbanken, preekgestoelte, doopvont en andere bijbehorende (roerende) zaken. Dit maakt de instandhouding en herbestemmingsopgave wezenlijk anders dan andere religieuze gebouwen (bv pastorieën en kloostergebouwen). Om een goed overzicht en inzicht te krijgen, zijn alle (voormalige) gebedshuizen van alle geloven/religies (kerken, moskeeën, synagogen, tempels), van alle bouwjaren, monument en niet-monumenten, in de gemeente Harderwijk in de visie opgenomen.

Participatie en inspraak

De visie is in nauw overleg met de betrokken eigenaren tot stand gekomen. Er zijn met alle geloofsgemeenschappen en de meeste overige eigenaren persoonlijke gesprekken gevoerd. Daarnaast is er een plenaire bijeenkomst geweest om de resultaten van de gesprekken en de kansenverkenning te bespreken. Deel 1 en 2, de paspoorten en de cultuurhistorische verkenning zijn vooraf gedeeld met de eigenaren om de feitelijke gegevens te verifiëren.

De conceptvisie heeft van 9 november 2023 tot en met 21 december 2023 voor een ieder ter inzage gelegen. Er zijn geen zienswijzen ingediend.

Inhoud van de Visie

De visie bevat een inventarisatie, cultuurhistorische analyse en paspoorten van alle verschillende religieuze gebouwen. Daarna wordt er een beeld geschetst van de huidige situatie en toekomstverwachting van deze gebouwen. Dan volgt de visie (welke gebouwen vinden we waardevol en willen we behouden), de kansen en de aanbevelingen aan zowel de gemeente als de eigenaren van de betrokken gebouwen.

Kader

Erfgoedwet, erfgoedverordening Harderwijk (Vanaf 1 januari 2024 onderdeel van de verordening fysieke leefomgeving), Omgevingswet en concept omgevingsvisie.

Alternatieven

De visie niet door de raad te laten vaststellen.

Beoogd effect

Door de vaststelling van de visie wordt duidelijkheid gegeven over de instandhouding van waardevolle religieuze gebouwen. Hierdoor blijft de religieuze historie van Harderwijk en Hierden behouden en zichtbaar. Tevens blijft- waar mogelijk- de maatschappelijk functie van een religieus gebouw in de wijk in stand.

Argumenten

- 1.1 De gemeente Harderwijk is trots op haar erfgoed en vindt het belangrijk dat dit behouden blijft en dat er zorgvuldig mee om wordt gegaan. Door eerdere sloop van diverse beeldbepalende religieuze gebouwen is er behoefte aan een overzicht en waardering van deze gebouwen en aan een specifiek beleid voor de instandhouding van deze gebouwen
- 1.2 Op 31 oktober 2023 heeft het college ingestemd met de concept Visie religieus erfgoed en besloten om deze voor inspraak vrij te geven. De conceptvisie heeft van 9 november 2023 tot en met 21 december 2023 voor een ieder ter inzage gelegen. Er zijn geen zienswijzen ingediend. .

Omgevingswet

Omgevingsvisie

In de concept Omgevingsvisie is opgenomen hoe de gemeente Harderwijk omgaat met zijn erfgoed in de fysieke leefomgeving en dat religieuze gebouwen een maatschappelijke rol kunnen vervullen in de wijk. De visie religieus erfgoed is een uitwerking/uitvoering van deze (strategische) doelstellingen.

Rijksmonumenten

Religieuze gebouwen die beschermd zijn als rijksmonument worden rechtstreeks beschermd door de Erfgoedwet.

Omgevingsplan

Religieuze gebouwen die zijn of worden beschermd als gemeentelijk monument vallen volgens de overgangsregels van de Omgevingswet onder de bescherming van de Verordening fysieke leefomgeving. Als uitvoering van deze visie wordt er nader onderzoek verricht naar de cultuurhistorische waarden van de nog niet beschermde religieuze gebouwen. Wanneer deze gebouwen ook bescherming verdienen, kunnen deze op grond van de Verordening fysieke leefomgeving worden aangewezen als gemeentelijke monument. Alle gemeentelijke monumenten moeten uiterlijk 2032 zijn opgenomen in het Omgevingsplan.

Besluit kwaliteit leefomgeving (BKL)

Volgens het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) moet bevoegd gezag bij het vaststellen en wijzigen van het Omgevingsplan en bij het beoordelen van een omgevingsvergunning voor het afwijken van het (tijdelijke) omgevingsplan (BOPA) rekening houden met onder andere cultureel erfgoed (zowel boven als ondergronds). De visie religieus erfgoed zal- als uitwerking van de omgevingsvisie- worden gebruikt bij de beoordeling van omgevingsvergunning voor het afwijken van het (tijdelijke) omgevingsplan.

Financiën

Voor de uitvoering van aanbeveling 8.1 b (ander religieus erfgoed zoals kerkhoven, begraafplaatsen en roerende erfgoed inventariseren) wordt voorgesteld om in de kadernota/begroting van 2025 een eenmalig budget van € 15.000,- op te nemen. In de besluitvorming bij de kadernota en begroting vindt de integrale afweging plaats of dit budget in 2025 toegekend kan worden.

De uitvoering van de overige aanbevelingen van de visie vindt plaats binnen de bestaande beschikbare budgetten en eigen capaciteit.

Duurzaamheid

Energietransitie

Veel religieuze gebouwen voldoen door hun leeftijd niet aan de huidige eisen op het gebied van isolatie en verwarming en moeten een slag maken in de energietransitie. Veel eigenaren hebben daarom aangegeven dat zij hun gebouw willen verduurzamen. Bij het opstellen van de uitvoeringagenda duurzaamheid 2025-2026 wordt bepaalt of er capaciteit en middelen beschikbaar zijn om de eigenaren te stimuleren en te ondersteunen bij het verduurzamen van hun gebouw. Een mogelijk project kan het beschikbaar stellen van een specifieke adviseur voor gebedshuizen (of misschien breder voor maatschappelijke organisaties) zijn. Bij deze advisering, kan naast advies over energiemaatregelen, dan mogelijk ook geadviseerd worden over circulariteit, biodiversiteit en klimaatadaptatie.

Circulariteit

Het behoud en herbestemming van religieuze gebouwen past in de circulaire doelstellingen. Repareer en hergebruiken zijn hogere treden op de circulariteitsladder dan gebouwen te slopen en materialen te slopen en verbranden.

Biodiversiteit en klimaatadaptatie

Oude kerkgebouwen geven vaak onderdak aan (beschermde) planten en dieren. Het behoud van deze gebouwen is daarom ook in belang van de biodiversiteit.

Bij de veel religieuze gebouwen zijn grote stenige parkeerterreinen aanwezig. Bij de advisering over het verduurzamen wordt daarom niet alleen gelet op energiemaatregelen, maar ook hoe deze terreinen groener en klimaatadaptiever kunnen worden.

Communicatie

De visie is in nauw overleg met de betrokken geloofsgemeenschappen en/of eigenaren tot stand gekomen. Ook is de conceptvisie voor een periode van 6 weken ter inzage gelegd.

Wanneer de visie door de raad is vastgesteld worden de betrokken eigenaren hiervan op de hoogte gesteld.

Uitvoering

In de visie wordt in paragraaf 8.1 een aantal aanbevelingen gedaan aan de gemeente.

De aanbeveling om karakteristieke gebouwen te onderzoeken en religieuze gebouwen aanwijzen als gemeentelijk monument of beeldbepalend pand, wordt meegenomen in de uitvoering van de op 26 januari 2023 vastgestelde 'Beleidsnotitie aanwijzen gemeentelijke monumenten'.

De aanbeveling om ander religieus erfgoed zoals begraafplaatsen en roerend erfgoed te inventariseren wordt als nieuw project uitgevoerd. De uitvoering hiervan vindt in 2025 plaats onder voorbehoud van het toekennen door de raad van het benodigde budget hiervoor. De overige aanbevelingen worden binnen de reguliere werkzaamheden uitgevoerd.

Evaluatie

Drie jaar na het vaststellen van de visie wordt geëvalueerd in hoeverre de aanbevelingen zijn uitgevoerd en welk effect ze hebben.

Bijlagen

1. Visie religieus erfgoed
2. raadsbesluit

